

Metafyzika „nová“

Slovo „metafyzika“ nebylo – jako neologismus – původně raženo žádným filosofem, ale mělo účel knihovnický. Veškeré významy, které jsou pro pozdější dobu nebo pro nás dnes s tímto označením spojeny, jsou tedy dodatečné a druhotné. Proto také nelze trvat na jejich platnosti, které by mohla být odvozena ať už z dlouhé tradice, ať z nějaké nepochybné etymologie. Právě naopak: protože ona „stará“ metafyzika se stala definitivně neudržitelnou a náleží nepochybně pouze do nějakého „muzea“ myšlenek, je název sám vlastně uvolněn pro nový výklad (nové interpretace) a pro „zavěšení“ nových významů, nových konotací (a pochopitelně i pro zrušení a vyloučení některých důležitých konotací starých). Jistou zdaleka nikoli nevýznamnou oporou je ostatně také to, že ono původně knihovnické označení místa, kam konvolut Aristotelových názvem neopatřených textů byl zařazen, bylo takto spjata s „knihou“ (resp. několik „knih“, dnes už jen „kapitol“ v našem smyslu), připisovanou Aristotelovi (právem, i když samým Aristotelem asi takto koncipována nebyla, jak lze přesvědčivě doložit, takže ji musíme považovat za jakýsi sborník textů, které původně asi náležely do odlišných kontextů). Sám Aristotelés měl zřejmě na mysli to, čemu říkal „první filosofie“, ale ten sborník, který odedávna nese ten knihovnický název „Metafyzika“, obsahuje jednak texty, které do „první filosofie“, jak jí Aristotelés rozuměl, rozhodně nenáleží (např. jedna knih či kapitola se týká kategorií, a podle Aristotela výklad o kategoriích nejenom že nepatří do první filosofie, ale nepatří vůbec do filosofie, nýbrž do zvláštní disciplíny či skupiny disciplín, které byly od jeho časů chápány jako „logika“, ale na rozdíl od něho byly do filosofie obvykle znovu zařazovány); ale na druhé straně chybí v tomto spisu výklady témat, o nichž se sice naprosto pevně říká, že do první filosofie náleží, ale v žádné „knize“ (kapitole) Metafyziky o nich ani souhrnně pojednáno není, nýbrž jsou tam jen drobné zmínky a poukazy jinam, k jiným textům. Pokud bychom se tedy chtěli vrátit k Aristotelovu chápání „první filosofie“ jako k předpokladu a základu nějakého nového pojetí „metafyziky“, musili bychom akceptovat dosti tvrdé oddělování tohoto názvu od zmíněného „sborníku“ textů, které k sobě původně ani nepatřily a které Andronikos z Rhodu jen vnějšně a formálně označil jako spis, který je v knihovně umístěn „vedle Fysiky“, což ovšem zase nebyla kniha o jedné z disciplín „první filosofie“, ale spíše kniha (přesněji 8 knih) o „fysických věcech“, tedy vlastně o jednu z „praktických“ filosofických disciplín. – A pokud jde o etymologii: „META“ bychom pak mohli (a jak mám za to, měli a musili) chápat nikoli ve smyslu místní blízkosti, nýbrž ve smyslu alternativy k „FYSICE“, přičemž samu FYSIS bychom musili podrobit novému, velmi důkladnému přezkoumání, abychom si tak zjednal dosti pevnou základnu pro rozhodování o tom, co bude nyní náležet do sféry (tematiky) „metafyziky“ v onom novém smyslu.

(Písek, 080117-4.)